

Warszawa, dn. 7 kwietnia 2015 r.

Stanowisko Fundacji ClientEarth, Greenpeace, HEAL Polska oraz Polskiej Zielonej Sieci ws. Krajowego Programu Ochrony Powietrza

Z perspektywy zdrowia publicznego poprawa jakości powietrza powinna stanowić priorytet dla polskich władz. Polacy oddychają najbardziej zanieczyszczonym powietrzem w Unii Europejskiej. Aż 97% mieszkańców polskich miast jest narażonych na stężenia pyłów powyżej poziomu rekomendowanego przez Światową Organizację Zdrowia (WHO)ⁱ. Wdychanie zanieczyszczeń takich jak pyły zawieszane, szkodliwych gazów i metali ciężkich powoduje m.in. choroby układu oddechowego i krwionośnego. Szacuje się, że co roku z powodu złej jakości powietrza przedwcześnie umiera w Polsce ok. 45 tysięcy osóbⁱⁱ.

Fundacja ClientEarth, Greenpeace, HEAL Polska oraz Polska Zielona Sieć wyrażają zaniepokojenie i rozczarowanie, że w obliczu tak poważnego problemu, jakim jest fatalna jakość powietrza, reakcja rządu ogranicza się do opublikowania przez Ministerstwo Środowiska Krajowego Programu Ochrony Powietrza (KPOP).

Przedstawiony Program opracowany przez resort środowiska nie jest źródłem powszechnie obowiązującego prawa, a jedynie dokumentem o charakterze strategicznym wyznaczającym niewiążące prawnie cele i kierunki działań, jakie powinny zostać uwzględnione w regionalnych programach ochrony powietrza (POP). Zgodnie z obowiązującym prawem wspomniane POP-y muszą być uchwalane bądź aktualizowane w odstępach 3-letnich. Niemal wszystkie sejmiki wojewódzkie uchwaliły swoje programy w latach 2013-2014, co oznacza, że wskazania zawarte w przygotowanym przez Ministerstwo Środowiska KPOP mogą zostać wykorzystane najwcześniej w perspektywie kilku lat, wraz z wejściem w życie następnych POP-ów.

Krajowy Program Ochrony Powietrza nie może nakładać żadnych obowiązków, ani przydzielać kompetencji organom władzy samorządowej. Nie nakłada również żadnych sankcji za niezastosowanie się do wymienionych w KPOP celów i kierunków działań. Oznacza to, że Program nie jest narzędziem, które może doprowadzić do poprawy jakości powietrza w Polsce nawet w perspektywie wieloletniej.

Organizacje zauważają, że Program zawiera także nieprecyzyjne dane, między innymi niepoprawnie została przedstawiona analiza składu i źródeł zanieczyszczenia powietrza w Polsce. Na przykład dla przekroczeń stężeń pyłu PM10 Ministerstwo Środowiska przedstawiło analizę opartą wyłącznie na głównych przyczynach przekroczeń zamiast na realnych udziałach emisji z poszczególnych źródeł zanieczyszczeń bądź ich stężeń. W efekcie Program umniejsza realny udział zanieczyszczeń pochodzących z przemysłu, w tym zawodowej energetyki.

W opinii ClientEarth, Greenpeace, HEAL Polska oraz Polskiej Zielonej Sieci w celu poprawy jakości powietrza konieczne jest podjęcie przez władze stanowczych i długofalowych działań obejmujących:

- wprowadzenie jasnego upoważnienia ustawowego dla samorządów do wdrażania lokalnych ograniczeń w stosowaniu wybranych paliw stałych do celów grzewczych;
- wyposażenie gmin w narzędzia prawne dające możliwość ograniczenia emisji z transportu w miastach;
- poprawę jakości informacji nt. zanieczyszczeń kierowanej do mieszkańców poprzez m.in. obniżenie progów alarmowych w związku z występowaniem w powietrzu poszczególnych substancji;

- przeznaczenie znacznie większych środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na działania służące poprawie stanu powietrza w Polsce. Do działań takich powinny należeć w szczególności: wdrożenie systemu wsparcia dla produkcji ciepła z odnawialnych źródeł energii oraz program modernizacji energetycznej budynków w sektorze domów jednorodzinnych;
- ustalenie poprawy jakości powietrza jako działania priorytetowego w Ustawie o zdrowiu publicznym, a w ramach tego w tworzonym Narodowym Programie Zdrowia. Pozwoli to na prowadzenie przez Ministerstwo Zdrowia oraz ośrodki zdrowia działań edukacyjnych skierowanych do mieszkańców mających na celu budowanie świadomości wpływu zanieczyszczenia powietrza na zdrowie;
- włączenie obowiązku uwzględniania kosztów zewnętrznych (w tym zdrowotnych) w analizach ekonomicznych będących podstawą tworzenia krajowych i regionalnych strategii i programów w zakresie energetyki i przemysłu;
- modernizacja i transformacja sektora energetycznego polegająca na stopniowym odchodzeniu od energetyki węglowej na rzecz podnoszenia efektywności energetycznej oraz rozwoju odnawialnych źródeł energii, nie emitujących szkodliwych dla zdrowia substancji;
- pilne przyjęcie (przed końcem bieżącej kadencji parlamentu) odpowiednich, wskazanych powyżej zmian legislacyjnych.

ⁱ Źródło: <http://data.euro.who.int/eceh-enhis/Default2.aspx>.

ⁱⁱ Źródło: Cost-benefit Analysis of Final Policy Scenarios for the EU Clean Air Package, 2014.